

ŠVEDSKA

BABELS TORN

Hela jorden hade samma språk och samma ord. När människorna flyttade österut fann de en dal i Shinar där de bosatte sig. »Nu skall vi slå tegel och bränna det«, sade de till varandra. De använde tegel som byggsten, och som murbruk använde de beck. De sade: »Låt oss bygga en stad, med ett torn som når ända upp i himlen. Vårt namn blir känt, och vi slipper vara skingrade över hela jorden.« Då steg Herren ner för att se staden och tornet som människorna byggde. Herren sade: »De är ett enda folk och har alla samma språk. Detta är bara början. Nu är ingenting omöjligt för dem, vad de än föresätter sig. Låt oss stiga ner och skapa förvirring i deras språk, så att den ene inte förstår vad den andre säger.« Och Herren skingrade dem från denna plats ut över hela jorden, och de slutade att bygga på staden. Därför kallas den Babel, ty där skapade Herren språkförbistring på jorden, och därifrån skingrade han människorna ut över hela jorden.

ŠVEDŠČINA
Mita Gustinčič
Pahor

Švedščina je vzhodnonordijski jezik, ki ima približno 9,5 milijonov govorcev, predvsem na Švedskem in deloma na Finskem, kjer švedščino kot materni jezik govori približno 300 000 ljudi. Število maternih govorcev tam vztrajno pada, ravno tako kot v Estoniji, kjer je predstavnikov zgodovinske manjšine le še za peščico.

V 8. stoletju se je iz jezika, ki so ga govorila plemena v Skandinaviji, razvila stara nordijsčina, ki se je v 9. stoletju že ločila na zahodno in vzhodno različico. Vzhodno različico imenujemo runska danščina ali runska švedščina, ki sta bili do 12. stoletja enaki. Ime sta dobili po runski abecedi, t. i. mlajšem futharku s 16 znaki, ki se je tedaj uporabljala. Pisnih virov iz tega obdobja je malo, večinoma gre za kratke napise na runskih kamnih. Besedila so razmeroma enolična, govorijo npr. o tem, da je nekdo dal postaviti kamen komu v spomin in čast (to je bila doba Vikingov), da je nekdo dal zgraditi most ipd. Napisi na runskih kamnih pričajo tudi o tem, da je bila večina prebivalstva v vikinškem obdobju že pokristjanjena.

V 12. stoletju so se začela narečja na današnjem ozemlju Danske in Švedske razlikovati in od 13. stoletja dalje govorimo o stari švedščini. Najpomembnejši pisni viri iz tega obdobja so tako imenovani pokrajinski zakoniki (*landskapslagar*), ki so zapisani v latinici. Iz jezika je razvidno, da so se katoliška cerkev in samostanski redovi dodobra uveljavili, saj v zapisih najdemo veliko grških in latinskih prevzetih besed, latinščina pa je vplivala tudi na skladnjo. Z nastankom in krepitvijo Hanzeatske zveze je v 13. in zgodnjem 14. stoletju v švedščini pustila svoj pečat nizka nemščina, saj se je tedaj v švedska mesta naselilo veliko nemško govorečih trgovcev, obrtnikov in uradnikov. Poleg besedišča (npr. *fönster*, *betala*, *språk*) je švedščina prevzela tudi veliko oblikoslovnih prvin, npr. predpone (npr. *be-*, *ge-* in *för-*), pripone (npr. *-inna*, *-het*, *-bar*, *-aktig*) in celo veznike (npr. *men*, *samt*).

Obdobje nove švedščine se je začelo z razvojem tiska in z reformacijo. Kralj Gustav Vasa, ki je uvedel protestantizem kot državno vero, je dal po zgledu Martina Lutra prevesti Biblijo. Leta 1526 je bila prevedena Nova zaveza, leta 1541 pa je izšel prevod celotnega dela. *Biblija Gustava Vase* velja za

mejniki med staro in novo švedščino. Čeprav ni točno posnemala govorne besede, je uvedla nekaj novosti (npr. uvedbo črk *å*, *ö* in *ä*), predvsem pa je prispevala k enotnejšemu črkovanju in standardizaciji jezika. Vse do leta 1917 je bil to najbolj razširjen švedski prevod *Svetega pisma*.

V 17. in 18. stoletju je na evropskih dvorih in med plemstvom dobila poseben status francoščina, iz katere je švedščina prevzela veliko besed povezanih predvsem s kulturo, npr. *fätölj*, *balkong*, *balett*, *pjäs*. V tem času so tudi znanstveniki, kot sta bila Carl von Linné in Anders Celsius, pomembno prispevali k razvoju znanstvenega jezika. Leta 1786 je kralj Gustav III po francoskem vzoru ustanovil Švedsko akademijo, njena prvenstvena naloga pa je bila negovati švedski jezik. V tem obdobju se je razmahnilo pisanje slovnice in slovarjev. V 19. stoletju je imela na novo besedišče največji vpliv angleščina z besedami kot so *räls*, *station*, *jobb*, *strejk*, *turist*, *sport*. Angleščina je tudi danes tisti jezik, iz katerega v švedščino pride največ novih besed.

Od preloma v 20. stoletje naprej govorimo o moderni švedščini. Nekateri mejniki postavljajo v leto 1879, ko je izšel roman *Rdeča soba* (*Röda rummet*) Augusta Strindberga. Za moderno švedščino je morda najbolj značilno približevanje govornemu jeziku ter stremenje k jasnosti in razumljivosti. Zelo zanimiv je jezikovno-socialni pojav, ki se je zgodil konec 60. let prejšnjega stoletja, tako imenovana ti-reforma (*du-reform*), ko so Švedi opustili vikanje (oz. onkanje) in naslavljanje.

Po svetu je zanimanje za učenje švedščine relativno veliko. Po ocenah Švedskega inštituta ta jezik na približno 200 univerzah študira več kot 30 000 študentov.

Viri:

Pettersson, Gertrud: *Svenska språket under sjuhundra år*. Lund: Studentlitteratur, 1996.

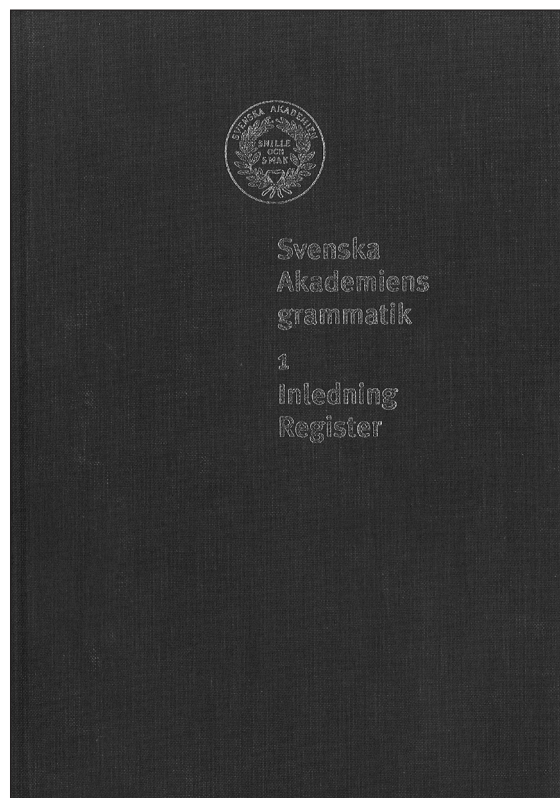
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Svenska> (zadnji dostop 10. 4. 2013).

<http://si.se/verksamhetsomraden/svenska-sprak-et-i-varlden/> (zadnji dostop 10. 4. 2013).

Runski kamen U164 ali *Jarlabankes bro* iz srede 11. stoletja stoji v okolici Stockholma. Napis se glasi: »Jarlabanke si je dal postaviti te kamne, ko je še živel, in ta most je naredil za svojo dušo in sam je imel v lasti ves Täby. Bog naj pomaga njegovi duši.«

Vir: <http://sv.metapedia.org>

Leta 1999 je izšla *Slovnica Švedske akademije*, najboljšejejša opisna slovnica švedskega jezika na več kot 2700 straneh. Slovnica je bila načrtovana že od nastanka Švedske akademije leta 1786.

Vir: <http://www.bokia.se>